

Komentarji k dnevnim dogodkom in vprašanjem

Ekonomski kriza v Evropi je bila eno leto ali dve po ameriški krizi, toda učinki so tam huji in večji. Vlade pada druga za drugo in povsod sili večja reakcija v ospredje. Zadnji teden sta v enem dnevu padli vladi Nemčije in Francosko vladno krizo so pokrpali za silo, a dolgo bo ostala najnovejša krpa. Na Nemskem pa je odmevala druga. Prišlo je, če se ne nemški delavci že dolbali — fašist Hitler je dobil etni vlade v svoje roke. Fašistne diktature v Nemčiji kljub na enkrat še ne bo. Prezident Hindenburg, kakor je reaktaren in monarhističen do tega, je dal Hitlerju vlado s poveljem, da mora ostati parlamentarna; Hitler mora organizirati koalicijo in dobiti večino pa razpustiti parlament. Odli se je za zadnje. Hitlerjev pojav na čelu nemške vlade lahko prinese dva rezultata. Prvič nemški fašizem lahko izgube ugled in podoben pri onem delu nemškega bivalstva, ki misli, da je Hitler odrešenik, ki bo delal čudeže. Čudežev ne bo — in drugi bodo zaman čakali na fašistično paradizo. Hitler se morda zaplete v spor s sosednjimi Nemčijo v nevarnost, na katero ni najmanj pripravljena.

Drugič — in to je za nas najnevarnejše — akutna nevarnost fašistično-monarhistične diktature lahko združi razklane vrste nemških delavcev v močno enotno armado, ob kateri se fašistične pustolovščine razbijajo v prah. Začetek je že storjen. Užitev nemškega delavstva lahko najboljše posledice ne za Nemčijo, pač pa za vsa evropska. Skrajni konservativizem in nemški socialisti in njihovi ekstremizem med komunisti morata popustiti in obe strani se lahko združijo na pametnem in praktičnem programu in za odločno akcijo, kateri ne bo kos vsa sila nemške reakcije.

Upajmo, da se to zgodi.

Babe Ruth, vodilni žogarski igralec v Združenih državah, ki je zaslužil \$75,000 letne plače. Zda se hočejo to plačo znižati na \$50,000 letno, toda on se upira in odklanja se na ameriški standard.

V starem Rimu so imeli gladiatorje, s katerimi so zvali rimsko publiko kakor beball in football danes zabavali noroglavo ameriško publiko. Vodilni gladiatorji, ki so dobili visoke nagrade; saj so smatrali za več kot navadna plača, ki so lajala v amfiteater. To smatra tudi "otročiček" Ruth, ki misli, da ni navadno plača na žogarskem igrališču. Ako je letnih \$75,000 ameriški standard za "otročička", ki zogo bije, kakšen standard bo naj bo za butce, ki plačajo dolar ali dva, da ga gledajo? Ruth pravi, da je zanj preveliko \$50,000 na leto, ampak beštje mu. Dick in Harry ne dobe ničesar, če ne igrata. Čudna so pota Američanov. Operni pevci in pevke, ki so prejemale po \$2000 na večer, danes pejejo v kabareti in morajo zadovoljiti z dvajsetimi dolari na teden. Veliki filmski igralci in zvezdnice v Hollywoodu tudi ne pišejo več svojih plač, ampak astronomskimi številkami. Vse gre k vragu — le "debeli" Ruth se repenči, da mora držati svojih \$75,000, ker drugače pogine gladi.

Dobro bi bilo, da nekdo, ki ima moč, pove Ruthu: Vzemi ali ne. Nič ne bo umrl, če ne igra.

BANKIRJI DIKTIRAJO ZNIŽAVANJE PLAČ

Frey od ADF jih razkrinkal pred senatnim odsekom. Bankirji imajo pod prstom vse velike in male korporacije

Washington. — (FP) — Milijoni Američanov se nahajajo v ubožstvu in stradanju vsled tega, ker je mala skupina wall-streetških bankirjev dekretirala drastično redukcijo mezd in s tem nakupovalno moč in povečanje brezposelnosti. Te besede je izrekel pred senatnim odsekom, ki vodi zaslišanja o Blackovi predlogi za skrajšanje delovnika na 30 ur v tednu, John P. Frey, načelnik kovinskega departamenta Ameriške delavske federacije.

On je naglašal, da je dežela v rokah bankirjev — vse večje korporacije — in to trditve tudi dokazal. Svoj material je špal od oficelnega seznama o direktorstvu raznih velebank in industrijskih ter komercialnih korporacij. Vse večje banke v deželi dominirajo J. P. Morgan & Co., Kuhn, Loeb & Co., Dillon Read & Co., National City Bank in par drugih; ta bančna piramida pa zopet dominira in kontrolira vse glavne korporacije. 24 največjih bank je 1. 1930 imelo 6,250 direktorskih sedežev v raznih industrijskih in komercialnih podjetjih.

Frey je rekel, da je gibanje za mezdne redukcije organiziral nedavno odstopil predsednik Rockefellerjeve National City Bank Albert J. Wiggins. Dekret za splošno znižanje mezd je izdal pred dvema leti. Načela splošne redukcije so se oprijeli tudi drugi velebankirji, ki so dali ukaz gigantskim korporacijam, da morajo "deflatirati" plače.

Upirati se temu ukazu velebankirjev pomeni ne le kreditne težkoče, ampak tudi doigranje za osebo, ki je drugačnega mnenja. Frey je navedel slučaj načelnika U. S. Steel korporacije Farrella, ki se je ob pričetku kampanje izrekel proti redukcijam, češ, da ta korak vodi v propast. Kmalu po tistem incidentu je bil Farrell, ki ni noben prijatelj delavcev, ampak le bolj dalekoviden biznismen, odstranjen od načelnništva jeklarskega trsta.

Velebankirji nasprotujejo tudi znižanju delovnika. Senator Black je pokazal na izjavo v National City Bank Bulletinu, v kateri ta velebanka nasprotuje krajšemu delovniku in zahteva nadaljnje mezdne redukcije. Frey je povedal senatorjem, da je Wiggin dal "neki največji publikaciji" v deželi na izbiro: prenehati s članki proti redukciji mezd ali bo pa ob glase. Ime te publikacije ni bilo navedeno. Tudi železnice se morajo rav-

Anglija ne bo dala koncesij Ameriki

Na konferenci z Rooseveltom bo kategorično zahtevala redukcijo dolgov, je rekel Chamberlain

London, 2. febr. — Austen Chamberlain, angleški finančni minister, je bil včeraj gost zveze ameriških časnikarskih poročevalcev in ob tej priliki je neformalno povedal, da Velika Britanija ne bo dala Združenim državam nikakršnih trgovinskih, teritorialnih ali drugih koncesij za znižanje dolga. Velika Britanija bo enostavno zahtevala redukcijo dolga s stališča, da je to potrebno za zdravo gospodarstvo Amerike kakor Evrope. Rekel je tudi, da se Anglija ne vrne tako kmalu k zlati valuti.

Chamberlain je dejal, da Anglija ne Amerika ne moreta sami eksistirati, temveč morata zamenjavati produkte, dokler pa obstoje medvladni dolгови, je mednarodna trgovina nemogoča. Ako torej hoče Amerika imeti trgovino z Evropo, mora znižati svoja vojna posojila Evropi v svoje lastno dobro. Ti dolгови so glavni vzrok današnje svetovne ekonomske krize.

Washington, D. C. — Senator Borah je v sredo zvečer rekel: "Ako je poročilo iz Londona o Chamberlainovi izjavi resnično in če je Chamberlain govoril v imenu angleške vlade, tedaj je najbolje, da Roosevelt prekliče konferenco za revizijo vojnih dolgov, kajti konferenca bo brez pomena."

Starinski zakon je še v moči

Aurora, Ill. — Star angleški zakon iz nekdanje kolonialne Amerike je določal, da žena in otroci so "blago in premičnina, ki je posest moža." Na temelju tega zakona je Leroy Wiskur odvzel svojega 19-mesečnega sina, ki je bil pri starših njegove žene, odkar mu je žena umrla. Starša, ki se pišeta Spack in imata farmo nedaleč od Aurore, sta se pokorila sodniškemu odloku, v katerem je bilo določeno: "Deček, star 19 mesecev; to blago in premičnina se ceni najmanj \$500 in se mora izročiti pravoveljavnemu lastniku"

Rooseveltov svetovalec za velik vladni konstrukcijski program

New York. — Profesor R. C. Tugwell s kolumbijske univerze in Rooseveltov ekonomski svetovalec se je te dni izrekel za gigantski vladni program javnih del v vaoti petih milijard — za alicen program kot ga propagirajo socialisti in Deweyjeva skupina. V ta namen naj vlada izda bonde, ki bi nosili 2% obrestni in zvišala davek na velike dohodke.

nati po željah bankirjev — v glavnem Morganove hiše in National City bank.

Z znižavanjem mezd se je pričela dvigati spirala brezposelnosti in socialne mizerije, ki kot izgleda, še ni dosegla vrha.

VESTI IZ AVTNE STAVKE V DETROITU

Kompanija noče priznati tovarniških odborov. Zupan imenoval preiskovalno komisijo. Izjava delavcev o vzrokih stavke

Detroit. — (FP) — Stavkovna situacija pri Briggs Body kompaniji je nespremenjena. Podala se ni še nobena stranka. Družba je dozdaj odklonila pogajanje s stavkovnim odborom, štrajkarji pa vodijo masno piketiranje. Njih glavna zahteva je priznanje tovarniških odborov, o čemur pa kompanija noče nič slišati.

Stavkarji so v spomenici na javnost povedali, da so "mezde tako nizke, da v nekaterih slučajih porabijo eno tretjino par tedenske mezde za vozino na uličnih železnicah pri potovanju z dela in na delo.

"Delavke v mnogih slučajih operirajo stroje (punch presses) in opravljajo druga težka dela, pri katerih bi morali biti upošani moški z moško plačo.

"Nič nenavadnega ni, da zaposleni delavci delajo po 24 ur skapaj, da si drugi, prav tako sposobni za enako delo, brezposelni.

"Delovne ure se spreminjajo od dneva do dneva in ni nikdo gotov, kdaj se vrne domov; ali zjutraj, kdaj podnevu, ali pa ponoči. Noben oče ne more povedati družini, kdaj se vrne domov." Pritožujejo se tudi proti nesantarnim razmeram v tovarnah, kjer je po en umivalnik na več sto delavcev.

Zupan Murphy je imenoval komisijo za študiranje delovnih razmer in vzrokov stavke in bo o tem poročala javnosti. Če ne bo slepa, bo lahko zasledila marsikaj "neameriškega." Na primer ček za \$2.04 za 20 ur dela, katerega je neki stavkar nosil za klobukom, neki drugi pa za \$6.40 za 93 ur dela. Ali pa kampanjo Fordovih bossov, ki krožijo med njegovimi delavci in jim pripovedujejo: "Če hočete, da bodo Fordove tovarne pričele obratovati, tedaj nagovorite Briggsove stavkarje, naj se vrnejo na delo."

Na governerja je bil že tudi storjen pritisk, naj pošlje državno milico v Detroit, kar pa je za enkrat odklonil. Proti pošiljanju milice so pri governerju protestirali stavkarji.

Irska bližje neodvisni republiki

Dublin, 2. febr. — Eamon De Valera, predsednik irske vlade, je rekel včeraj, da zadnje volitve še niso odločevale o republiki, toda velika zmaga republikanske stranke pomeni, da irska republika ni več daleč. V treh mesecih bo prisega zvestobe angleški kroni izginila iz irske ustave.

Hitler si namerava izsiliti večino v parlamentu

Volilna kampanja, ki bo trajala mesec dni, bo največja kampanja terorizma, kakršnega še ni videla Nemčija. Fašistični glavar je povedal, da misli zatreti vsako delavsko gibanje in uvesti prisilno delo, brezposelne delavce pa zapoditi na kmetije. Ameriški bankirji naj pomagajo!

Zahtevajo znižanje tovarniške prevoznine

Pet organizacij se združilo, da reducirajo prevoznino na železnicah

Washington. — Tri farmerske organizacije, premogovni operatorji in lesni interesi so te dni nastopili v "enotni fronti" pred zvezno meddržavno trgovinsko komisijo zahtevajoč znižanje prevoznine na železnicah.

Te organizacije so: National Grange (farmarska), Farmers Union, Farm Bureau Federation, National Coal Association in National Lumber Manufacturers asociacija.

V peticiji pravijo, da je prevoznina danes dvakrat višja z blagovnega stališča kot je bila v letih 1923 do 1930. Prodati morajo dvakrat več blaga za plačanje prevoznih stroškov kot v navedeni dobi, radi drastičnega padca cen. Prevoznina na železnicah ni bila nič znižana; na premog, les in nekatero druge tovore je bila pred enim letom še povišana.

Te organizacije priznavajo, da so železnice v škripih, ampak so tudi drugi sloji in bistvi. "Žitnice so polne in farmerji v Iowi kurijo s koruzo, da si primate živčevja Illinoiskim rudarjem," pravijo v peticiji.

"Insistiranje železnic, da je njih premoženje vredno 25 milijard, na kateri vsoti so bazirane sedanje prevozne cene, pomeni ignoriranje fundamentalnih sprememb" v gospodarskem življenju, argumentirajo te organizacije. Sedanja tržna vrednost železnic je veliko nižja kot pred nekaj leti, vendar pa to dejstvo še ni reflektirano v prevoznih tarifih. Znižanje teh tarifov, bi pomenilo izprekisanje neprijetne vrednosti železnic potom bankrotov in reorganiziranja, čemur se bankirji in inšuranc kompanije upirajo.

Roosevelt bo ustoličen ob demonstracijah

Splošne demonstracije sponzorira organizacija brezposelnih. Zahteve po odpomoči

Chicago. — (FP) — Dne 4. marca, na dan ustoličenja novega predsednika, se bodo vršile demonstracije v vsakem mestu, kjer ima Natl. Federation of Unemployed Workers Leagues svoje postojanke. Na demonstracije jih je pozvala eksekutiva in obenem povabila na sodelovanje tudi ostale delavske skupine razen komunistov.

Namen teh demonstracij je političen — zahtevanje izrednega zasedanja kongresa v svrhu večje direktne podpore brezposelnim, sprejetja programa javnih del, brezposelnostnega in starostnega zavarovanja, znižanje delovnika na šest ur in pet dni v tednu brez znižanja tedenskih plač in zabranitev otroškega dela.

Predsednik te federacije, ki ima postojanke v mnogih mestih srednjega zapada, je Karl Borders, voditelj Chicago Workers Committee on Unemployment. Čikaška organizacija izdaja tudi svoj časopis "The New Frontier."

Berlin, 2. febr. — Hitlerjeva vlada je danes prepovedala vse komunistične volilne shode in demonstracije zunaj dvoran, to je na prostem.

Berlin, 2. febr. — Adolf Hitler, ki bi rad bil nemški Mussolini, je včeraj s predsedniškim dekretom razpustil parlament, ko se mu je ponesrečila koalicija s katoliškimi centri. Nove volitve — že šeste v Nemčiji v zadnjih enajstih mesecih — bodo 5. marca in fašistični poglavar računava, da s šikanami in terorjem izsilijo večino za svojo fašistično stranko. Hitler bo kontroliral volilni aparat in misli, da v enem mesecu volilne kampanje lahko terorizira absolutno zmago.

Do volitev ima Hitler oblast diktatorja, ki pa ni neomejena; oblast mora deliti s junckerjem Papenom, ki je podkancelar in komisar Prusije. Hindenburg vztraja, da se mora vlada držati obstoječih zakonov in mora se gibati v mejah ustave. Hitler je zahteval, da Hindenburg proklamira "nujnostno stanje" in podeli njegovi vladi vsa oblast, tega pa stari prezident ni dovolil, rajši je dovolil razpustit zbornice in tako dal fašistom priliko, da si pridobe večino na ustavnih način, če si morejo.

Istovrstno so demonstracije, protesti in krvavi izgredi v neprestanem teku; nadaljnjih sedem oseb — med temi štirje fašisti — je bilo včeraj ubitih in 44 ranjenih. Najhuji nemiri so bili v Hamburgu.

Hitler je sinoči odprl volilno kampanjo z apelom na ljudstvo v radiu. Rekel je, da njegova vlada ima dva štiriletna programa, ki ju misli izvajati hkratu. Podrobnosti teh dveh programov Hitler ni navedel, dejal pa je, da prvi program ima rešiti kmeta, drugi pa odpre delo za "armado brezposelnih, katero je ustvarilo štirinajstletno markalistično negospodarstvo." Rekel je tudi: "Odkar je Nemčija objela marksizem, jo je Bog zapustil." Njegova naloga zdaj je, da uniči komunizem in socializem ter vrne Nemčiji njeno prejšnjo slavo, blagostanje in vero. Njegov program rekonstrukcije vključuje — prisilno delo in naselitev brezposelnih na kmetijah.

Berlin, 2. febr. — Alfred Hugenberg, vodja nemških nacionalistov in monarhistov, kateremu je Hitler podelil moč "ekonomskega diktatorja," bo apeliral na ameriške bankirje, naj posodijo Hitlerjevi vladi pol milijarde dolarjev za daljšo dobo. S to vsoto bi vlada odplačala kratkoročne ameriške obveznosti in ostanek porabila za "ekonomsko rekonstrukcijo" Nemčije.

Država Illinois spet dobila šest milijonov

Washington, D. C. — Vladna korporacija za finančno rekonstrukcijo je spet posodila državi šest milijonov dolarjev za oskrbo brezposelnih. Pet in pol milijona je za okraj Cook in pol milijona za 28 okrajev po državi. Doslej je Illinois prejela skupaj \$38,483,478. Največ, kar more katerakoli država dobiti od federalne vlade, je 45 milijonov dolarjev.

Liga narodov in Japonska

Zeneva, 2. febr. — Posebni odbor Lige, ki se bavi z japonsko-kitajskim sporom, še vedno debatira in debatira. Japonska je že parkrat zagrosila, da izstopi iz Lige narodov, če ji odlok tega odbora ne bo po volji.

Japonski fašisti v uniformi. Njihov vođa je Kenzo Adaci, bivši minister za notranje zadeve.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cleveland \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Advertising rates on agreement—Manuscript will not be returned.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

Detam v oklepaju, na primer (Dec. 21, 1922), poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pomnite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Domač drobiž

Proces proti morilec br. Viranta

Peorija, Ill. — Sodna obravnava proti deputatstvu Skinnerju in njegovima pajdašema zaradi umora br. Martina Viranta, člana SNPJ, ki je bil pred meseci pretepen do smrti in potem obošen v zaporu, se bo pričela 20. februarja v Petersburgu, Ill., Menard county. Da se je proces zavlekel toliko časa, so krivi advokate obtožencev, ki neprestano najdejo kak izgovor za zavlačevanje. Zadnji izgovor je bil, da je glavni obtoženelec bolan. Sorodniki pokojnega Viranta bodo imeli svojega zastopnika pred sodiščem. Če bi kdo hotel kakšne podatke, naj piše na naslov: Nobel Y. Dowell, First National Bank Bldg., E. Peoria, Ill.

Naši bolniki

Traunik, Mich. — V bolnišnici je moral iti John Ostanek, član društva št. 387 SNPJ. Oboljel je tudi mladi Louis Lavrič, sin Karla Lavriča in pasiven član omenjenega društva. Maks Knaus se je vrnil iz bolnišnice precej okreval.

Slovenski pododsek brezposelnih

Chicago. — Čikaška federacija SNPJ je sklenila ustanoviti pododsek Delavskega odbora brezposelnih (Chicago Workers' Committee on Unemployment). Namen tega odbora je, da se trudi za pomoč brezposelnim delavcem in liče potrebno podporo pri pomožni komisiji (Emergency Commission); prireja tudi podučna predavanja o delavskih vprašanjih. Več bo pojasnjeno na seji, ki se vrši prihodnji ponedeljek, 6. februarja, zvečer v spodnji dvorani SNPJ. Na to sejo je povabljen vsakdo, če je član SNPJ ali ne in če je uposlen ali brez dela.

Jugoslovanski bondi

Chicago. — Uredništvo Prosvete je prejelo pismo A. C. Allyn & Co., Investment Securities, Chicago, ki naznanja, da se je organiziral odbor za protekcijo vseh onih, ki imajo bonde ali zadolžnice Jugoslavije, in sicer osemobrestne, ki dozoriijo 1. maja 1922 in sedemobrestne iste maturitete. Odbor ne zahteva, da se mu izročijo bonde, temveč želi le pooblastilo, da sme pravno zastopati vse prizadete zadolžničarje. Vsa pooblastila se pošljejo na naslov: E. G. Burland, 44 Wall street, New York City. Omenjeni Burland je tajnik tega odbora in daje vsa pojasnila, ki jih kdo želi.

Pismo se tudi glasi, da je odbor izgubil vsako upanje, da bi se mogla dobiti kaka pogodba z jugoslovansko vlado glede teh bondov. Najmanjšega znamenja ni, da bi se moglo izboljšati sedanje politične in ekonomske razmere v Jugoslaviji.

Išče izgubljenega moža

Ivana Kunavar, posestnica v Drtiji št. 19, pošta Moravče, okraj Kamnik, Slovenija, prosi ameriške rojake, če kdo ve za njenega moža Johna Kunavarja. V Ameriko je odšel leta 1913 in redno ji je pisal do leta 1920, takrat pa je prenehal pisati in ona ni ve, če je še živ ali mrt. Njegov zadnji naslov, ki ga ima žena, je bil: 1245 E. 55th st., Cleveland, O.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Današnja umetnost

Cleveland, O. — Steinova tiskarna je založila knjigo, ki ni drugača kot dinamit v tistih krog umetnikov, ki so zadovoljni sami s seboj. V nji se nam predstavlja 52 umetnikov, in med njimi je naš H. Gregory Prusheek. Izjava in njegova vera zraven nagrajene pokrajinske slike nam ga prikazuje kot dostalega umetnika.

V Ameriki imamo na tisoče in tisoče umetnikov; pripoznanjih malo. Slovenci pa imamo to srečo, da imamo enega in ta pripoznan. Več, da poučuje našo mladino v moderni umetnosti v Slovenskem narodnem domu v Clevelandu.

Ta šola bo imela svojo razstavo pod pokroviteljstvom S. N. D. od 8. do 11. februarja v glavni dvorani doma. Zaključila se bo z velikim plesom, na katerega se pripravljajo vse kar leze in gre. Del bo toliko, da jih je nemogoče tu naštevati poradi pomanjkanja prostora. Bo jih čez 160 skupaj.

Oni, ki se zanimajo za začetne korake ukaželjnih učencev in njih razvoj, bodo to lahko videli v njih slikah, ki bodo razstavljene. Prehodi in izboljšanja so očitni. Sigurnost vodnikove ideje in veščine umetniškega čuta je neizbežljiv izraz v vseh delih učencev samih.

Zatorej pridite na skupno razstavo del učencev in učitelja, H. Gregory Prusheeka. Privedite tudi svoje, pokažite jim, da imamo umetnost, da jo znamo ceniti nad vsem drugim. S tem boste imeli sami lep duševni užitek, zabavo ob zaključku in pripomogli boste k nadaljevanju jugoslovanske šole moderne umetnosti.

Rezervirajte te dneve: 8. do 11. februarja. Posetite razstavo in pridobili boste nekaj kar vas bo bodrilo na trnjevi poti življenja.

Za publicistični odbor razstave, Vinko Levstek, preds.

Premogarski položaj

Piney Fork, O. — Kmalu bo dve leti, odkar nisem več premogar in vse kaže, da tudi več ne bom. Torej imam dovolj časa, da napišem par vrstic o premogarski situaciji v Ohiju in v splošnem.

Tukaj laistuje Hanna premogokopna družba dve jami. Hanna je največja družba te vrste v vzhodnem Ohiju, je pa tudi znana kot najbolj reakcionarna. Svoje delavce izkorišča na vse kriplje. Da niso tudi ostale premogokopne družbe v tem kraju mnogo boljše, se kaj lahko razume. Od omenjenih tukajšnjih dveh jam obratuje ena noč in dan, druga pa je popolnoma zaprta. Obrat v prvi je na dva štita. Šikaniranje evelte po vsem rudniku. Menda je tako nizka, da na plačilni dan skoraj nič ne ostane, ko plačajo premogarji za razne jamske potrebine, za katere jim odtrga-jo, le nekaj "tringelt" dobe. Gorje pa onemu, ki je prisiljen z družino stanovati v družbenem stanovanju. Ta ne dobi nikakega "tringelta". Kompanija mu odtrga za stanovanje, kurjavo, razsvetljavo in podobno, ostalo pa ostane v kompanijski prodajalni, vrh tega pa je v nji vsak še vedno dolžan. Torej mu ne ostane niti fička. Kako naj potem plačuje asessment in kje naj vzame za druge potrebine, to je vprašanje.

Pri Hanna Coal Co. dajejo "tringelt" nakladalcem od tone za "ta malo mašino" po 35c, za "ta veliko mašino" pa 27. Za drugo "mrtvo delo" — stavljenje opor, polaganje tračnic itd. — ne dobe nič. Ničesar tudi ne plačajo za premikanje kamenja, s katerim imajo rudarji več dela kot s premogom. Če se utrga strop, je treba dolgo delati, da se prostor izčisti, pa vse zastoj. Potem pa delavca še nahrulijo, da zakaj ni stropa podpri! Drugič da bo delo zgrabil! Potem mora zastoj čistiti prostor, dokler ni čist! Večkrat je treba pri takem delu delati po dva dni brez vsake plače. Vrhu tega pa mora delavec plačati še 5c za varnostno svetilko! Kompanija zahteva varnostne svetilke, če je treba ali ne, in zanje si odtrga toliko

in toliko, pa če dotični delavec dela ali ne, to je, če ostane dan ali dva doma, pa mora vseeno plačati za luč.

Označena družba je najela Williama Roya, bivšega podpredsednika 6. distrikta UMW, ki je bil izključen na obtožbo, da je v organizaciji jemal podkupnine. Ta človek je večkrat pred rovim vhomom še predno pridejo rudarji ter jim pridiguje prav po hinavsko. Trobi jim, da so srečni, da delajo v tej krizi pri tako dobri kompaniji, katera obratuje jamo vsak dan. Kompanija želi, da bi mnogo premoga spravili na dan dnevno. Družba da nima denarja, da bi plačevala kompenzacije. Pazijo naj se, da jih ne poškoduje v jami. Ako je kdo slučajno poškodovan in bi zahteval kompenzacijo, je v nevarnosti, da delo zgubi. Zato pa se morate sami čuvati, pa vas bo tudi Bog. Zaupajte torej v Boga! Tako pripoveduje bivši podpredsednik UMW 6. distrikta ubogim rudarjem. Pa mi je pred 20 leti rekel, da on ne verjame v nobenega boga. Hinavščina!

Tako so danes premogarji brez strokovne organizacije prepušteni samim sebi. Z njimi postopajo družbe in njihovi priganjači kot se jim poljubi, in sicer tako kot s sužnji. Premogarji potrebujejo svojo unijo, pa bila ta unija magari Lewisa unija! To naj si zapomni-jo vsi tisti, ki kritizirajo Langerholca radi njegovega mnenja glede tega vprašanja. S tem pa seveda ni nikjer rečeno, da držim z Lewisom, ampak priznam, da je rudarjem potrebna unija, da jih vsaj delno protektira, da ne postanejo pravcati sužnji, kakor so sedaj premogarji povsod, kjer je propadla unija. Izročeni so na milost in nemilost premogarskim baronom, da z njimi postopajo kot hočejo.

V mnogih slučajih so rudarji sami krivi vsega slabega. Udrhanje po odbornikih ne vpliva dobro. Naveličajo se, pa vse skupaj pust. Nastane razdor, pri tem pa največ trpijo rudarji sami. Seveda, ako so voditelji krivi, jih mora članstvo odstaviti, ako jih zna. Če jih ne zna, pa postane organizacija bolna in polagama tudi impotentna. Zato pripravočam neorganiziranim premogarjem, ako si hočejo svoj položaj izboljšati, da se morajo organizirati. Brez organizacije bodo vedno trpeli revščino in pomanjkanje.

V prvi vrsti se je treba organizirati lokalno, potem po distriktih in nazadnje pa kot celota v eni močni organizaciji. Na primer: V Penni v en distrikt, v W. Va. v drugega, v Ohiu v tretjega itd., tako kot so v Illinoisu. Ko se bi združili distriktno, potem bi se tudi lahko kot celota. Ime organizacije naj bo to ali ono, glavno je organizacija. Na čelo pa je treba organizaciji postaviti dobre in zanesljive može, kateri imajo trdnost načela in skušnje v boju premogarjev, tako da bodo snali članstvo učiti in izobraževati, da jim bodo lahko dopovedali kakšnega pomena je strokovna organizacija za delavce in kaj je politična organizacija kot je soc. stranka za politično gibanje delavstva. Ako vodje tega ne vedo in ne znajo rudarjem predočiti, potem bo tudi članstvo ostalo indiferentno in brez-

močno, ker ne bo vedelo pravega pomena močne delavske organizacije, pa naj si bo to v stroki, politiki ali gospodarstvu. Ako tega ni pri delavski organizaciji, tedaj pride prej ali slej do poloma tako kot je prišlo pri UMW.

Srce me boli, kajti 40 let sem bil strokovno organiziran, najprej v stari domovini, potem pa tukaj v majnarski uniji. Veliko sem delal zanjo, posebno v stari domovini. Zrtvoval sem marsikaj za unijo in jo vselej zagovarjal in skušal delavcem dopovedati, če je kaj slabega v organizaciji, da morajo to slabo delavci — člani sami popraviti in nadomestiti z dobrim, da je unija ali organizacija odsev njenega članstva. Namen organizacije, rudarske unije je bil, da pomaga svojim članom pri delu, da jih šteti pred izkoriščevalci, da pomaga pohabljenim in onemoglim, sirotam in vdovam, starim in betežnim. Sedaj, ko sem star in bi potreboval pomoči od organizacije, pa je propadla — po krivdi članstva samega.

Kdaj se bo premogarjem zjavnilo, da jim bo lepše solnce sijalo!?

Nace Zlemberger.

"Kakor stari, tako mladi"

Detroit, Mich. — Prijeten večer, ki so ga nam podali člani pevskega zbora "Svoboda", odsek kluba št. 114 ob svoji petnajstletnici, nam bo ostal še dolgo v spominu. Zbor "Svoboda" je odpel "delavsko himno" prav dobro, posebno če se vzame v poštev to, da so vsi delavci in delavke. Nastop češkega pevskega zbora "Praha". Kaj znajo naši Čehi napraviti s svojimi grli, naj služi v dokaz priznanje, ki ga je temu zboru dal Norman Thomas v septembru. Rekel je, da sicer ne razume besed, ampak njih glasovi so mu tako segli v srce, da jih je nehoto občudoval. "Rožo" sta pela mra. Petrich in A. Jurca ml. z uspehom. Narodna noča je napravila lep gorenjski par.

Glavno vlogo v opereti "Kakor stari, tako mladi" je igrala mra. L. Urbančič izborna. Ona je rojena za oder. Njene kretnje so tako naravne, da jo vsak občuduje. Ko zagleda kako kmečki fant Jože poljublja nje-no hčerko Lenčko, katero je namenila mestnemu škricu, pade v nezavest, iz katere jo je kmalu zbudil vaški župan, z vrtno škropilnico!

Lenčko je predstavljala mra. A. Semrov, ki je znana še iz operete "Darinka". Zdaj je imeja bolj nehvaležno vlogo, vendar jo je izvrstno rešila. Pokazala nam je živahno mladenco, ki je tem bolj vesela, ko pride po petletnem "zaporu" v samostanu, kamor jo je poslala mati študirat, zopet na prosto, med svoje prijateljice in prijatelje.

Mestnega škrica je dobro pogodil Frank Plut. Ni dobil Lenčke, ki mu jo je "fina kmetica" namenila, ker je ljubezen premagala materine načrte, pa je uspel pri Emiliji. Župana je predstavil Frank Kuhovski, ki je "fina kmetico" kar po domače nagovoril: "Ti Tina, danes pa pride tvoja Lenčka domu!" Da ste videli obraz Ernestine, ki je strogo prepovedala, da jo župan ne sme klicati za Tina. Ampak župan kot vdovec se je prijazno nasmehnil vdovici Tini.

Županovega sina Jožeta je predstavil Frank Snider. Igral je izvrstno zaljubljenega

Dom rudarja Freda Bessana, člana progresivne rudarske unije, ki je bil razdejan z bombo v Kincaidu, Ill.

fanta, ki ne pozna nobene ovire, da pride do svojega dekleta. "Fina kmetica" mu je rekla, da si naj Lenčko kar iz glave izbije, ker je določena, da bo visoka gospa, in da ne sme več stopiti skozi njena vrata. Ampak Jože, kot prebrisan zaljubljenec, se ni podal. Opresal je okrog hiše, in ker mu je bilo prepovedano iti skozi vrata v hišo, zato je skočil skozi okno k Lenčki. Zagotavlja je "fina kmetico", da brez Lenčke ne more živeti, da jo bo na rokah nosil. Ko se je prošnji pridružila še Lenčka, se mati ni mogla več upirati, zato dovolil zvezo. Ljubezem je zmagala.

Dekleta, fantje, kmetje in kmetice kakor tudi gasilci, vsi so svoje vloge dobro izvršili. Godba pod vodstvom John Berliisa je izvrstno igrala med programom in po igri poskočne, da je vse pisalo tako staro kakor mlado — istina!

Mnogo truda je treba, predno diletanti spravijo na oder opereto v treh dejanjih. Ampak igralci in igralko so lahko ponosni, ker so svoje vloge dobro rešili. Občinstvo vas je nagradilo s svojim posmetom, kajti dvorana S. D. D. je bila napolnjena do zadnjega kotička.

Poročevalec.

Dobrohotni nasveti

Chisholm, Minn. — V Chicago Herald-Examiner sem čitala nekaj dobrih nasvetov, ki jih daje delavskim ženam Rooseveltovka, žena našega bodočega predsednika. Hooverca ni bila za nas tako dobra, da bi nas bila kaj podučila, zato smo pa brez skrbi trošile plače naših mož pod Hooverovo vlado. Zdjaj pa, ko nastopi novi predsednik, ne bo več tako. Varčevati in hraniti bomo morale, kupovati najcenejšo hrano in opravo, ako hčemo, da srečno prebolimo to krizo, ki je še prav gotovo ne bo konec.

Koga ne zaboli, ko čita tako žalosten nasvet? Varčevati bo treba, pa ni kaj. Vse prihranke smo potrošile, a zasluzka ni nikjer nobenega. Vse izgleda, da nam delavcem ne bo nihče pomagal, ne Hooverova vlada niti Rooseveltova. Pomagati si bomo morali sami. Nič drugega nam zdaj ne preostaja nego posnemati bomo morali ruske delavce in prenehati jesti.

Pred seboj imam glasilo Jugoslovanske katoliške jednote N. D., v katerem čitam pismo iz Rusije, ki ga piše neki čevljar, da dela noč in dan, ničesar pa ne živi. Tako da je že slab, ne za delo, samo moliti in pisati več ne more, zdrav pa je. Ako ruski delavci lahko živijo brez hrane, ki noč in dan delajo, zakaj ne bi mi v Ameriki bili lahko brez jedi, ki nič ne delamo? Če pa toliko oslabimo, da ne bomo mogli moliti, nič zato, saj brez molitve se prav lahko živi.

V Prosveti sem čitala, da se je hotela neka ženaka v katoliški cerkvi v Chicagu zastрупiti. Kaj urednik Prosvete nič ne ve, ki živi v Chicagu, da ne bi ona čitala Prosveto. Oh, beda-što vprašanje. Kje pa hodijo čitatelji Prosvete v cerkev!

Pred več leti se je tukaj v Towerju, Minn., usmrtila neka moja dobra znanka in prijateljica iz starega kraja na strašen način. Njen mož je odšel na polnočno delo, ona se je pa zapela na stranišče, katero je prej dobro s petrolejem polila, potem pa vse skupaj zažgala. Ko je mož prišel z dela jo je našel na pogorišču vso obžgano, mrtvo. Kaj je nesrečnico gnalo v

smrt, ni znano. Dobro pa vem da Prosvete ni čitala, ker takrat še ni izhajala. Bili smo vse samo katoliške liste in "Bogoljuba" ki avga dobivale iz starega kraja.

Ljudem, ki jim ni nič mar za resnico, je vse prav. Ako jim človek več ne verjame, in če so zadene nesreča, mu pravijo da je brezverec, da ga je Bog kaznoval, ker je grešil. Ako pa nesreča zadene takega človeka, ki jim vse verjame, pa pravijo da je pobošen in da ga je Bog kaznoval zato, ker ga ljubi.

Ena nezadovoljna.

Razprave o dnevniku

Dnevnik naj ostane

Moon Run, Pa. — Dnevnik Prosveto moramo ohraniti na vsak način takega kot je sedaj. Naročnine ne smemo zvišati ne znižati. Ako se zniža, ne bi zado-stovalo za kritje stroškov, če bi jo zvišali, pa ne bi dobili novih naročnikov. Ze sedaj so nekateri mnenja, da je naročnina previsoka. Zakaj drugi listi lahko shajajo s to vsoto, Prosveta pa da ne bi mogla?

Nekaj bi se dalo tudi prihraniti na tedniku. To vem iz skulnje. Vsa teden se ga tiska več kot je potrebno, to pa zato, ker upravitelj ne ustavi tednika iz-tanim in umrliim članom. To ne je znano od našega društva, gotovo pa je tudi pri drugih društvih tako. Člani so odpotovali drugam, so črtani ali umrli, tednik pa še vedno prihaja. Čemu! Upravitelj vedno priporoča, da se mu naznani umrli in črtani člani, da se jim tednik ustavi. To se zahteva od društvenih tajnikov. Društveni tajnik je pa slabo plačan in tega dela ne vrti iz razloga, ker itak vsak mesec pošlje vse spremembe na gl. ured z mesečnim poročilom vred. Zakaj bi morali še posebej poročati spremembe upravitelju, ker je vse osobje pod eno streho v gl. stanu jednote?

Nekaterim članom poteče naročnina in dnevnik jim je ustavljen, s tem pa tudi tednik, za katerega kot člani še vedno plačujejo. Imamo tudi mnogo pasivnih članov, ki tednik vedno prej-majajo, za katerega pa ne plača-jo. Če bi društveni tajniki to delo opravljali, bi morali izpolniti mesečno poročilo za upravništvo vsak mesec kot za gl. tajnika. Tajniki so tudi zastopniki in člani v večini pri tajnikih ne naročajo Prosvete, ampak je vsajji naroče, ko pride potovalni zastopnik. To pa zato, ker radi piše o šgancih, klobaah in ki-slem selju, včasih se pa tudi spomni na kozarec vina, da ga omeni. On prejema provizijo, tajniki pa naj zastoj pišejo spremembe pri listu. Vsalet tega je moje mnenje, da potovalni zastopniki popolnoma odpadejo. Naj bodo samo društveni tajniki zastopniki za dnevnik Prosveto s 15% provizije. Ker društva ne morejo mnogo plačati tajnikom, naj imajo tajniki vsaj ta in uverjen sem, da bo vsak tajnik rad storil svojo dolžnost. To vem namreč za svojo osebo.

Nekateri dopisniki tudi priporočajo, da morajo biti društveni uradniki naročeni na dnevnik Sem proti temu. Pustimo to svobodno, saj društveni uradniki nimajo tako mastnih plač, da se jih bi prisililo, da se morajo naročiti na dnevnik. Sila pač ni dobra nikjer. Tajnik sem že več let in naročnik na dnevnik Prosveto že 10 let in bom tudi ostal, dočler bom mogel plačevati naročnino, pa če sem uradnik pri društvu ali ne, se da bi bil prisiljen v to.

Frank Močnik, društvo 88.

Emma Comerlatto, ki je bila ustreljena v bližini med kampanijskimi najeteli in člani progresivne rudarske unije v Kincaidu, Ill., ko je sedela na porču svoje hiše.

ŽELEZNA PETA

Jack London:

Socijalni roman.—Prevel Ivan Vuk.

Med tem pa se je postopalo z ostalimi delavci vedno slabše. Mnoge manjše ugodnosti so jim bile vzete. Njih mezde in njih vzdrževanje je neprestano padalo. Poslabšale so se šole in počasi je ponehaval obveznost obiskovanja šol. Stevilo otrok, ki niso znali ne brati ne pisati, je strašno naraščalo.

Zavojevanje svetovnega trga po Združenih državah je ostale države razneslo. Inštitucije in vlade so padale povsod ali pa so bile preosnovane. Nemčija, Italija, Francija, Avstralija so hitro ustanovile kooperativne zajednice. Britanska država je razpadla. Angleška je imela polne roke posla. V Indiji je bila revolucija v polnem teku. Po celi Aziji je šel klic: "Azija Azijatom!" In za tem klicem je stala Japonska in hujškala neprestano žolta in rumena plemena proti belim. In med tem, ko je Japonska sanjala o kontinentalni svetovni moči in se trudila, uresničiti ta sen, je tlačila svoj lastni revolucionarni proletarijat. Bila je to vojna kaš proti Samurai in socialističnih kuljev je bilo desetstisočero ubitih. Štirideset tisoč jih je padlo v uličnem boju v Tokiju in pri brezkoristnem naskoku na palačo mikadovo. Kobe je bila klavnica. Ubijanje delavcev bombažnih plantaž s strojnimi delavci z žalostnim slovesom kot najstrašnejše usmrtitve, ki so bile kdaj izvršene z modernimi strojnimi delavci. Kot najrazbrzdanejša posledica vsega tega je bila japonska oligarhija. Japonska je gospodovala nad vzhodom in potegnila nase ves azijski del svetovnega trga, razen indijskega.

Anglija je delala, da uduši svojo lastno proletarsko revolucijo in da obdrži Indijo, čeravno je bila že vsa izžrpana. Tudi je morala gledati, kako ji odpadajo njene velike kolonije. Tako je prišlo, da se je posrečilo socialistom ustanoviti v Avstraliji kooperativno zajednico. Na isti način so zgubili Angleži tudi Kanado. Ali Kanada je zadržala svojo lastno socialno revolucijo, podpirano od "železne pete". Istočasno je "železna peta" pomagala Meksiki in Kubi, da sta zadržali revolucijo. V sled tega je "železna peta" stala v novem svetu trdno. Obvladala je celo Severno Ameriko od Panamskega prekopa pa do arktičnega morja.

Angliji se je posrečilo obdržati Indijo za ceno svojih velikih kolonij. Ali tudi to mimo grede. Borba Japonske in ostale Azije radi Indije je bila odložena. Anglija je bila obsojena, da prav kmalu zgubi Indijo. In za tem dogodkom je prežal boj med združeno Azijo in ostalim svetom.

Ali med temi, po celem svetu razsajajočimi konfliktih, tudi mi v Združenih državah nismo bili zadovoljni in mirni. Odpad velikih delavskih zvez je zadržal našo proletarsko revolucijo. Vendar so se vršila povsod nasilstva. In k delavskim nemirnim, nezadovoljnostim kmetov in preostankov zastopnikov srednjega stanja je vzplamtelo še versko prerojenje. Ocepivša se sekta "Adventistov-sedemdnevnikov" se je naenkrat pojavila in jela pridigovati konec sveta.

"Prokleta zmešnjava," je vzkliknil Ernest. "Kako naj računamo pri vseh konfliktih in narobe-ciljih na solidarnost?"

Versko prerojenje je v resnici dobilo tuje oblike. Ljudstvo je bilo vsled svoje mlahnosti in vsled svojih razočaranj in vseh zemeljskih stvarih zrelo in je žejalo po nebesih, v katera ne morejo industrijski tirani, kakor ne kamele skozi uho šivance. Divjegladajoči potujoči pridigarji so blodili vsepovsod. In vkljub prepovedi meščanskih oblasti in vkljub preganjan-

nju radi zoperstavljanja je plamen verske blaznosti strastno plamtel. Podžigala so ga številna verska zborovanja, obdržana pod milim nebom.

"Napočili so poslednji dnevi," so kričali. "Začetek konca sveta je tu. Štirje vetrovi so spuščeni. Bog je naščuval ljudstvo v pokolj."

Bila je doba misijonov in čudežev, in število prerokov in jasnovidecev je bilo legion. Stotisoče ljudi je pustilo delo in zbežalo v gore, da tam tako bližje počakajo napovedano prikazen Boga in vnebohod stotisočstiridesetih tisočev. Ali Bog se ni prikazal in blazno verujoči so v množicah poginjali od lakote. V svoji obupanosti so plenili kmetije, da najdejo hrano. S tem se je pa poleg razburjenosti in anarhije še povečalo trpljenje ubogih, razlaščenih kmetov.

Ali kmetije in žitnice so bile last "železne pete." Cele armade so se odposlale v gore in fanatike se je s pomočjo bajonetov pogrnalo nazaj v mesta na delo. Tu so se ponavljali izgredi. Njih voditelji so bili usmrceni radi upora, ali pa internirani v norišnicah. Na smrt obsojeni so šli z velikim veseljem mučeništva v smrt. Bila je doba blaznosti. Nemiri so naraščali. V močvirjih in puščavah ter samotah od Floride do Alaske so plesali mali preostanki Indijancev plese duhov in pričakovali prihod svojega Mesije.

In skozi vse to in z neko strašno gotovostjo in mirnostjo je nadaljevala potast te dobe, oligarhija, svoj porast. Z železno pestjo in železno peto je zasužnjevala trpeče milijone in delala "red" v zmešnjavi in ustvarila v tem kaosu svojo lastno podlaga in trdnjavo.

"Čakajte samo, da vstopimo v vlado," so pretili kmečki zvezarji. Calvin sam nam je tako govoril v našem stanovanju v Pell ulici.

"Le pogledjte države, ki smo jih dobili. Podpirani od vas, socialistov, zapojemo drugo pesem, ko nastopimo svoja mesta."

"Milijon nezadovoljnih in obubožanih spada k nam," so govorili socialisti. "Kmetje, srednji stan in delavstvo je prestopilo k nam. Kapitalistični sistem se bo razletel. Prihodnji mesec pošljemo petdeset mož v kongres. Dve leti potem bomo imeli zasedene vse urade, od prezidenta pa do konjederca."

Ernest je stresal z glavo in dejal:

"Koliko imate pušk? Ali veste, kje boste dobili dovolj municije? Ako treba udariti, mislite na to, da so kemične miksture boljše, nego gola pest."

16. Konec

Ko sva morala Ernest in jaz odpotovati v Washington, naju oče ni spremljal tja. Vzljubil je proletarsko življenje. Gledal je na naše umazano sosedstvo, kot na veliki sociološki laboratorij. Bil je, kot da se je izkrcal v navidezno brezkončno naslado raziskovanj.

Z delavci je živel v tovariških odnošjih in bil domač v mnogih rodbinah. Bil je pri takih prilikah uslužen in to mu je bilo v kratkocasi in raziskovanje. Ko se je vračal domov, je bil razigran in je dobesečno brbljal o nešteti svojih najnovejših dogodkih. Bil je popoln znanstvenik.

Nikakor mu ni bilo potrebno, da bi kaj delal, ker Ernest je zaslužil s svojimi prevodi dovolj, da smo vsi trije lahko živeli. Ali oče je moral slediti svojemu priljubljenemu fantomu in soditi po delu, ki ga je opravljal, je bil to prozični fantom. Nikdar ne pozabim tistega večera, ko je prinesel domov svojo krošnjo, obstoječo iz trakov za čevlje, naramnice, pa tudi ne trenutkov, kadar sem šla v trgovino, da nakupim nekatere kolonijalne stvari, on pa je čakal na me.

(Dalje prihodijo.)

Novi Jack London—skrivnostni pisatelj Traven iz Mehiko

Zadnji dve leti preplavljajo knjige nemškega pisatelja B. Travna, ki živi nekje v Mehiki, svetovni knjižni trg, pisatelja samega pa ne poznajo. Njegova dela so izredne kvalitete in dragocen donos k proletarski literaturi

Spominjam se, da sem pred kakimi petimi leti zasledil v nekem berlinskem delavskem dnevniku kratko črtico, ki je imela menda naslov "Strajk v Mehiki" in opombo, da je to le odloomek iz romana "Trgalci bombaža," ki ga je spisal pisatelj B. Traven. Potem dolgo nisem srečal tega imena. Leta 1931 pa je v neki berlinski založbi izšel roman "Mrtvaška ladja," ki ga je spisal B. Traven. Obenem je bilo napovedano, da izide v kratkem še več romanov istega avtorja. Videl sem, da je avtor Nemeč in da živi v Mehiki. Njegov popolnoma slovenski priimek mi je govoril, da je to pač psevdonim, psevdonim nemškega pisatelja, ki živi v Mehiki najbrže že precej let, ker v svojih romanih slika predvsem mehiško življenje. Prvi roman "Mrtvaška ladja" je doživel silen uspeh. V njem avtor riše početje

paroplovne družbe, ki hoče izbiti milijone celo iz propalega broda. Ladje, ki ni več za nobeno rabo, družba ne mara prodati ali staviti iz prometa, marveč sklene poslati ladjo s podkupljenim kapitanom na morje, kjer naj kapitan zapelje ladjo v kake skalne čeri, da se razbije in potopi. Tako dobi družba visoko zavarovalnino, kapitan odkupnino, gornje moštvo se reši, kurjač in drugi mornarji pa potonejo z ladjo vred. Nekaj življenj gor ali dol—da je le gotova zavarovalnina. Življenje na tej mrtvaški ladji in njen konec, početje kapitalističnih družb—to je vsebina tega prvega Travnovega romana. Takoj je bilo jasno, da je svetovna socialna literatura dobila v Travnu novega sodelavca, ki razgalja današnje zločinsko družbo.

A kdo je ta Traven? Za enkrat je to še uganka, tako skrivnostna uganka, da jo založbe lahko prav dobro izkoristajo za reklamo. Nihče namreč ne ve njegovega pravega imena, nihče ne ve, kdo je to, nihče ne ve, kje prav za prav živi, koliko je star, noben list še ni objavil njegove slike, ker je nimajo. Nemška založba prejema od Travna rokopise romanov in korespondira z njim preko nekega poštnega predala v Mehiki. In teh rokopisov je prišlo la-

ni toliko, da je izšlo doslej pet knjig (morda celo katera več) in da jih v kratkem izide še nekaj. V dveh letih (od 1931 do 1933) izda torej Traven okrog deset romanov!

Romane prevajajo pridno tudi v tuje jezike, Srbi so dobili po zaslugi založbe Nolit že tri njegove romane, v slovensčini izhaja prvi roman v mesečniku "Svoboda" letos. Ljudje jih bero kot prave "indijanarice," po knjižnicah se pulijo zanje, založbe jih izdajajo v tisoč in tisoč izvodih.

Po romanu "Mrtvaška ladja" so izšli precej drug za drugim še tile romani: Trgalci bombaža, Bela roža, Zaklad Sierre Madre, Voz—novi romani se obetajo v kratkem.

V romanu "Trgalci bombaža" slika življenje v Mehiki, deželni revoluciji, bombažnih nasadov, hudega izkoriščanja proletariata. Slika nam težko življenje trgalcev bombaža. V romanu "Bela roža" nam slika boj petrolejske družbe z lastnikom farme ("haciende"), ki ima lepo ime "La Rosa Blanca." Petrolejska družba hoče kupiti to farmo od lastnika Hacinta Yanyeza, poglavarja indijanske naselbine na tej farmi. Hacinto ne mara prodati farme, pa čeprav obljublja družbo, da bo vse njegove rojake zaposlila kot mezдне de-

Japonske plesalke v Tokiju protestirajo proti obdavljenju njihovih plesov.

lavce s plačo v denarju. Toda Hacinto se upira, zaljubljen je v svojo zemljo in zanj je večna samo zemlja in koruza. Toda družba pregazi sirovo to haciendo in navrta petrolejske vrele. Za temi dogodki se odigrava ena teh tipičnih mehiških revolucij z meščansko vojno, iz katere petrolejska družba spet izvleče svoj profit.

V romanu "Zaklad Sierre Madre" pa nas seznanja s kopalci zlata v gorovju Sierra Madre, ki z vseh strani napadajo zlato skrivajočo krajino, pripravljeni, da tvegajo vse (ker prav za prav nič nimajo) v upanju, da bodo z najdenim zlatom rešili vprašanje svoje eksistence. Tu gre za borbo drug proti drugemu, vsak zase. Te borbe za zlato so nam že znane iz raznih pustolovnih romanov in ameriških filmov: borba za življenje, napadi banditov na vlak, napadi tovarišev na tovariša, in vsa podobna šara. Toda Traven oriše to brez sentimentalnosti, brez preračunanosti na cenen efekt.

Traven je pisatelj pustolovčin, toda v vsakem svojem delu nam nakaže z večjo roko okolico in položaj, v katerem živijo junaki njegovih romanov; skozi svoje romane nam riše politične dogodke v Mehiki, pokaže nam njene družbene odnose, kulturne razmere in gospodarske boje. To je tisto, kar odlikuje Travna in ga dviga nad vsa pustolovsko literaturo in pogosto tudi nad Londona. Njegov široki razgled, ki nam ne kaže le dogodkov, marveč tudi vzroke, je tisto, kar daje posebno visoko ceno njegovim delom. Zato njegove osebe niso nikoli risane s slepim sovraštvom ali slepo ljubeznijo; v vseh oseh kaže, kako so le orodje v rokah sistema, kako vsak odločilni korak v vseh raznovrstnih sporih in borbah vodi družba, sistem.

In v tem je Traven pokazal, da je socialist, da je borec za tisti razred, ki prihaja, in čigar borbe nam riše v svojih knjigah. Traven je postal iznenada važen član svetovne čete socialno-progresivnih pisateljev!

V slovenskem jeziku izhaja zdaj prvi prevod Travnovega dela, prevod romana "Zaklad Sierre Madre" v delavskem kulturnem mesečniku "Svoboda". Beograjska založba Nolit pa je izdala že tri njegove romane v prevodu Jovana Popovića: Mrtvaški brod, Bela roža in Blago Sierre Madre. Vse tri knjige so izšle v lepih opremah. Ob tej priložnosti—ko se seznanjamo s prevodi Travnovih romanov—se mi je zdelo potrebno napisati nekaj besed o tem skrivnostnem neznancu B. Travnu. In o njegovem važnem delu.

Mile Klopčič.

Smešnice

"Zakaj pa imate vedno zamazana ušesa, gospod profesor?"
"Vam lahko povem. Imam to grdo navado, da s prsti bobnam po mizi. Tega bobnanja pa ne morem poslušati, zato sem zamazil ušesa."
"Vaša prodajalka se pa vedno drži tako, kakor bi se hotela človeku, ki kupuje, v obraz smejati."
"Saj se lahko, ko prodajamo po tako smešnih cenah."

SOVJETSKJE SMEŠNICE

Ruska emigracija. Srb, Hrvat in Slovenec so srečali na izletu tri Ruse in jih povabili na vino. — "Jaz sem mesar," je rekel Srb prvemu Rusu. — "Kaj pa vi delate?" — Rus odgovori: "Zdaj sem za nočnega čuvaja, a doma sem bil knez." — Hrvat, trgovski potnik, je isto vprašal drugega Rusa, ki mu je odgovoril: "Zdaj snažim čevlje na kolodvoru, a doma sem bil grof." Slovenec se je predstavil za učitelja, tretji Rus pa mu je rekel: "Jaz lepim plakate po mestu, a na Ruskem sem bil general." Mesarjev veliki pes je vse ti dolgo poslušal pod mizo in na posledje je vprašal malega kužka, ki ga je pripeljal eden izmed Rusov: — "Čujno, kaj pa si ti bil na Ruskem?" — Kužek mu odgovori: "Jaz sem bil bernardinec!"

Stalinova zmaga. Komunistični ravnatelj se je v svoji družbi bahal z uspehi zaupane mu industrije. — "Naša produkcija je petkrat prekosila predvojno," je dejal. — "Kaj pa izdelujete?" so ga vprašali. — "Naše tovarne izdelujejo napise v emaju." — "Katero napise?" — "Samo enega: Dvigalo je pokvarjeno." Smartna ura. Komunist je naznanil trem smrtnim obsojencem: Rusu, Židu in Armencu, da bodo ob svitu ustreljeni in jih vprašal po zadnji želji. Rus je zahteval duhovnika. Rabelj mu je ugodil: — "Pokličite popa, naj ga pošlje v raj!" — Žid je prosil za krožnik svežih jagod s smetalo.

no. — "Zdaj imamo vendar november," se je začudil komunist, — "kje bomo vzeli jagode?" — "O, se mi ne mudi, tovariš," je hitro odgovoril Žid. — "lahko počakam do pomladi!" — Armenec pa je prosil, da bi ga sprejeli v komunistično stranko. — "Dobro," je rekel rabelj, — "a to vas ne bo rešilo. Zakaj to hočete?" — "Zato, da ne bi bil ustreljen kot poštni človek!"

Na meji: "V vašem potnem listu stoji, da imate temnorjav lasu, v resnici pa so svetlo plavi. Kako to?"

Gospa: "Zato, ker je postal list še od lanskega leta."

Janko: "Skozi katera mesta pa ste vozili z avtomobilom?"

Stanko: "Res ti ne morem povedati; zemljevid smo namre doma pozabili."

Nuga-Tone

Glavčim moškim in ženam je srednje težkim se povrne vasejo—pravo življenje s pomočjo le prava TONIKE. Ko so moški in ženske proučili srednje starost, imajo vsi enaki tendence oslabiljenja. Ti potrebujate tonike. To je varok da je NUGA-TONE postavljal njih na svoje noge. Vsaš lekarstvo vam prodi sa trideset dni zdravljenja. In bite to dvaletni dni po predpihi in ako stali zadovoljni, se vam vrne vaš denar—brez kakih strokov vam.

Pazite se pred Flia!
Očistite vašo črva, očistite vaš sistem! Varnost
TRINERJEVO GRENKO VINO

AKUTNE IN KRONIČNE BOLEČINE:
Ulčena, slaba kri, koža, mehur, vodna cev, želodec, notranje bolezni in splošna oslabelost zdravimo po znanstvenih metodah z zadovoljnim uspehom. Bolezni na ušesih, nosu, grlu, naduho in mrzlico zdravi posebni specialist.
POSVETOVANJE BREZPLAČNO
Popolna preiskava samo \$2.00
77 Park Ave. (vagal 39th St.) New York
16 letna praksa tukaj in Evropi.—Preiščemo kri in vodo. Nemške injekcije. Vaak dan od 10-8. Ob nedeljah od 10-3. Govorimo slovensko.

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene smerne, unijako delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
Telefon Rockwell 4904
Chicago, Ill.

Tam se dobe na željo tudi vsa ustmena pojasnila